

en is er een boekenmarkt, speciaal gericht op boeken van Arnhemse auteurs. In de periode voorafgaand aan het literaire weekend zijn er verschillende lezingen en cursussen over het thema landschap en literatuur.

LEESVOER

Gezegden

De bezitters van de Onze Taal Taalkalender kennen donderdag als gezegdendag. Sinds 1994 worden op de kalender op deze dag gezegden en uitdrukkingen onder de loep genomen en van vragen en uitleg voorzien.

In het boek *Gezegden* heeft Riemer Reinsma de gezegden van de Onze Taal taalkalender verzameld. In 24 hoofdstukken worden de gezegden overzichtelijk geordend naar thema, bijvoorbeeld 'hemellichamen, dag en nachtwisseling'; 'eten en drinken, brandstof'; 'rechtspraak'; 'letters, tekens, woorden'; 'gevoelens, psychische eigenschappen, gedragingen', etcetera.

Gezegden en uitdrukkingen kun je vergelijken met historische gebouwen. Allebei stammen ze uit een ver verleden, een verdwenen wereld. Maar als we gezegden gebruiken, beseffen we vaak niet dat deze bij ons culturele erfgoed horen. Wie weet dat iemand die *zijn laatste oortje heeft versnoept*, het heeft over een geldstuk dat van de veertiende tot de zeventiende eeuw in onze streken gangbaar was? Sommige gezegden bevatten zelfs woorden die in de gewone taal verder nooit meer gebruikt worden: *bokkenprui*, *fiolen*, *have* en *reilen*.

De auteur heeft ernaar gestreefd de uitdrukkingen in hun eigen tijd te plaatsen, vaak door ze volstrekt letterlijk op te nemen. Wie het hoofd in de schoot legt, moet wel erg lenig zijn. En welk loontje kreeg Boontje? Welke haak is niet in de haak? Wat doet de advocaat van de duivel? Wie is Jut in de kop van Jut? Het boek geeft antwoorden op deze vragen.

Ook modernere gezegden worden onder de loep genomen. Bijvoorbeeld *Grote Satan*, het koosnaampje dat Khomeini gebruikte voor de Verenigde Staten en *scheppen riep hij gaat van ...* (invullen wat van toepassing is).

Zowel via de indeling in thema's als via het register dat achterin het boek is opgenomen, kan men elk gezegde snel opzoeken.

Het Verhalenbedrijf

organiseert cursussen, werkdagen, voorstellingen en presentaties rondom de kunst van het Verhalen Vertellen, voor iedereen die van verhalen houdt of beroepsmatig met vertellen of voorlezen te maken heeft.

Cursus-programma 1999/2000

De Vertel-Driedaagse

Drie dagen workshops rondom de vertelkunst.
Terschelling, 24 t/m 26 september.

Basiscursus Verhalen Vertellen

Utrecht, vier zaterdagen,
start 2 oktober en 12 februari
Arnhem, twaalf woensdag avonden,
start 29 september

Vervolgcurcus Verhalen Vertellen

Utrecht, vier zaterdagen,
start 18 maart

Weekendcursussen

Rotterdam, 19 en 20 november en
24 en 25 maart

Voor folder en informatie:

Het Verhalenbedrijf
Marco Holmer
J.P. Coenstraat 61 bis
3531 EN Utrecht
030-2936904

Het Verhalenbedrijf is aangesloten bij Stichting Het Vertel-Collectief Utrecht.

Riemer Reinsma (red.) *Onze Taalcahier: gezegden* Den Haag/Antwerpen, Sdu Uitgevers/Standaard Uitgeverij, 1998. 160 blz. ISBN 90-75566-93-X, f24,90.

Spellingwijzer Onze Taal

Is het kosteloos of kostenloos? Er was iets met samenstellingen, maar dit is niet een echte samenstelling, dus het lijkt me dat het zonder -n- moet.

Is het cd-rom-schijfje, cd-romschijfje of cdromschijfje? Samenstellingen met een afkorting kregen een streepje, maar een samenstelling met twee afkortingen, hoe zit dat? Of geldt hier een andere regel?

Deze vragen kunnen niet beantwoord worden met behulp van de Van Dale, en in de Woordenlijst Nederlandse taal (het 'Groene boekje') zijn ze alleen te vinden door goed zoeken. Hoe je het woord moet schrijven is snel duidelijk (als het erin staat), maar niet waarom dat nu eigenlijk zo is.

Nu is er echter een boek dat snel antwoord geeft op alle bovengestelde vragen: de *Spellingwijzer Onze Taal*. In de uitgebreide woordenlijst wordt achter ieder woord met een nummer verwezen naar een of meer spellingregels. Die regels staan in het eerste deel van de *Spellingwijzer*.

In dit eerste deel worden 124 spellingproblemen duidelijk behandeld, in korte genummerde alinea's met voorbeelden en uitzonderingen. Ik lees daar dat samenstellingen met een afkorting een streepje krijgen (cd-rom), maar dat samenstellingen waarbij het 'eerste' deel geen naam is, uit kleine letters bestaat en als woord uitspreekbaar is, geen streepje krijgen ('rom' voldoet aan al deze voorwaarden, dus cd-romschijfje). Kosteloos is inderdaad zonder -n-, want het gaat om een afleiding.

Het tweede deel, de woordenlijst, bevat ongeveer 45.000 woorden die spellingproblemen (kunnen) opleveren. Ook wordt er bij veel woorden een tendens aangegeven voor de vorming van samenstellingen, zodat ook van een woord dat er niet in staat duidelijk is hoe het geschreven dient te worden. Cd-romschijfje staat er bijvoorbeeld zelf niet in, maar wel cd-romspeler. Ter vergelijking: in het Groene Boekje staat geen van beide. Naast deze mogelijk problematische woorden

staan er ruim 3000 namen in die spellingproblemen kunnen geven. Of Lewis Carroll met 1 of 2 'ellen' is, kan in deze *Spellingwijzer* dus ook worden nagezocht.

Helaas blijf ik persoonlijk met de vraag zitten of de afkorting van Regionaal Onderwijs Centrum ROC of roc is, en wat daar dan het meervoud van zal zijn: roc's of rocs. Deze afkorting staat nog niet in de *Spellingwijzer Onze Taal*.

J. Renkema e.a., red. *Spellingwijzer Onze Taal* Amsterdam/Antwerpen, Contact, Groningen, Wolters-Noordhoff, 1999. 624 blz. ISBN 90-254-2379-5, f25.

Limericks & limericken

Wie kent ze niet, de vijfregelige versjes met rijmschema *aabba*? Maar wat is de geschiedenis van de limericks? Waar komen ze vandaan en hoe zijn ze ontstaan?

In *Limericks & Limericken* wordt de levensloop van de limerick gevolgd van de eerste limerickachtige versjes tot de limerick zoals wij die nu kennen. Een groot aantal limerickstijlen en -thema's wordt besproken, zoals de geograp(h), de tonguetwister en de sportlimerick.

Ook aan het zelf maken van limericks wordt uitgebreid aandacht besteed. De regels waaraan een limerick moet voldoen, worden duidelijk uitgelegd en voor wie in de knoop komt met deze regels zijn er handige tips. Verder bevat het boekje een uitgekiend rijmgedeelte: een lijst met plaatsnamen met daarbij passende rijmwoorden en een lijst met klanken met daarop rijmende plaatsnamen.

Voor wie zingend limericks ten gehore wil brengen, is een bekende limerickmelodie opgenomen. Natuurlijk is het boek geïllustreerd met talrijke limericks van verschillende auteurs.

Bas Hageman, *Limericks & Limericken*. Utrecht, Het Spectrum, 1998. 152 blz. ISBN 90-274-6574-6, f24,90.

Mondelinge overlevering

Voordat het gebruik van het schrift op grote schaal verspreid werd, vond communicatie tussen mensen uitsluitend niet-schriftelijk plaats: communicatie door middel van het gesproken woord en door gebaren, geuren, smaken en houdingen. Orale cultuur bestaat ook nu nog, terwijl lezen en schrijven zo vanzelfsprekend zijn in onze samenleving. Denk maar aan aftelversjes die kinderen gebruiken voordat ze kunnen lezen of schrijven. Ook moppen, broodje-aap-verhalen, taalspelletjes, raadsels doen veelal alleen mondeling de ronde.

In vroeger tijd was het mondelinge communicatie de enige mogelijkheid om kennis door te geven. In de Middeleeuwen komen raadsels bijvoorbeeld binnen alle sociale groepen voor. Ze waren bedoeld om de scherpzinnigheid te trainen, en hadden een rol in de opvoeding. Ook spreekwoorden werden gebruikt om kennis door te geven. Sommige spreuken werden op rijm gezet, maakten gebruik van herhalingen of waren zeer ritmisch, om ervoor te zorgen dat ze beter onthouden werden.

Volkssprookjes bevatten ook bijna altijd een 'wijze les'. Ze zijn van oorsprong dan ook helemaal niet bedoeld voor kinderen, en waren vaak tamelijk expliciet en soms erg wreed. Sprookjes werden soms eeuwen doorverteld. Sommige 'Europese' sprookjes zijn zelfs te herleiden tot verhalen uit Arabië (uit *Kalila wa Dimna*) of het India van voor de jaartelling (het *Gilgamesh-epos*). In de zeventiende eeuw werden een aantal sprookjes opgetekend door Perrault; in de negentiende eeuw legen de gebroeders Grimm hun bekende verzameling vast. Daardoor bestaan er van een sprookje verschillende versies: 'De schone slaapster' (Perrault) lijkt bijvoorbeeld wel op 'Doornroosje' (Grimm), maar eindigt niet bij het wakker kussen door de prins. De prins verwekt vervolgens bij de prinses twee kinderen, maar zijn moeder, een menseneetster, is jaloers en wil ze doden. Uiteindelijk komt de prins natuurlijk net op tijd thuis en komt de koningin-moeder zelf wreed aan haar eind.

Het boek *Oraliteit* van M. Mostert behandelt verschillende aspecten van 'oraliteit' op een leesbare manier. Hij staat onder meer stil bij

de rol van het geheugen in een samenleving zonder schriftcultuur, bij de rol van beeld en geluid, geuren en smaken, bij de rol van de Kerk voor de mondelinge overlevering (bijvoorbeeld in de liturgie), en bij de eerder genoemde overdracht van kennis door sprookjes, raadsels en spreekwoorden. Ook gaat hij in op moderne vormen van oraliteit en de hedendaagse mogelijkheden om beeld en geluid vast te leggen. Het boekje is voorzien van illustraties van bijvoorbeeld Middeleeuwse handschriften en van situaties waarin non-verbale communicatie is afgebeeld.

M. Mostert, *Oraliteit*. Amsterdam, Amsterdam University Press, 1998. 103 blz. ISBN 90-5356-287-7 f 19,50.

NT2-onderwijs aan asielzoekerskinderen

In 1996/1997 is in opdracht van de projectgroep NT2 een onderzoek uitgevoerd naar knelpunten in het NT2-onderwijs aan asielzoekerskinderen van vier tot achttien jaar. Naar aanleiding van dat onderzoek is het rapport *NT2-onderwijs aan asielzoekerskinderen: knelpunten en aanbevelingen* verschenen. Deel 1 presenteert de resultaten van een uitgebreid landelijk vragenlijstonderzoek waaraan werd meegewerkt door 60 scholen en 204 leerkrachten uit de eerste opvang basisonderwijs en 36 scholen en 106 docenten uit de eerste opvang voortgezet onderwijs aan kinderen die in een OC of AZC verblijven. Deze gegevens leveren een beeld op van de organisatie, de leerlingen, de leerkrachten/docenten en het feitelijke NT2-onderwijs in de eerste opvang basis- en voortgezet onderwijs. Op basis hiervan is een aantal knelpunten op elk van deze gebieden geformuleerd met daaraan verbonden conclusies en aanbevelingen.

Deel 2 bevat een aantal schoolvoorbeelden, uitvoerige beschrijvingen van eerste opvanglocaties (3 BAO, 2 VO) op basis van observaties in scholen en klassen, gesprekken met leerkrachten/docenten en schoolleiding. In dit deel komen de cijfers uit deel 1 tot leven en kunnen alle factoren in samenhang worden beschouwd.

Dit leidt tot slot tot een toetsing van de aanbevelingen uit deel 1 aan de praktijk in

termen van haalbaarheid, wenselijkheid en doelmatigheid. Het rapport wordt afgesloten met een plan van aanpak waarin de auteurs voor de eerste opvang basisonderwijs en voortgezet onderwijs aan asielzoekerskinderen in de centra prioriteiten aangeven binnen de veelheid aan aanbevelingen om zo tot een optimalisering van het eerste opvangonderwijs NT2 te komen.

Guchte, C. van & K. van Helvert, *NT2-onderwijs aan asielzoekerskinderen: knelpunten en aanbevelingen*. Tilburg, Faculteit der letteren KUB, 1998, ISBN 90-74029-07-8, f25. Te bestellen bij de KUB in Tilburg, tel. 013: 466 26 68, fax. 013: 466 31 10, e-mail: Secretariaat.MMS.FdL@kub.nl

Verhalen vertellen in kleine kring

'De enige manier om de wereld te begrijpen', zei Magnus ooit, 'is door een verhaal te vertellen. De wetenschap', zei Magnus, 'brengt alleen kennis van de werking der dingen. Verhalen brengen begrip.' (Uit: *In Babylon* van Marcel Möring)

In de huidige maatschappij nemen de televisie, de computer en andere elektronische apparaten een steeds grotere plaats in, maar verhalen vertellen blijft de goedkoopste en meest effectieve manier om in familie- en groepsverband elkaar te amuseren.

Het boek *Verhalen vertellen in kleine kring* is een bewerking van *The Familystorytelling handbook* van Anne Pellowski. Cecile Beijck, docente jeugdliteratuur en bevriend met Anne Pellowski, paste het boek aan voor ons taalgebied. Zij beschrijft met veel voorbeelden hoe je verhalen, anekdotes en rijmpjes kunt vertellen en waar je ze vandaan haalt, hoe je zakdoeken, poppetjes en andere spulletjes kunt gebruiken. Het boek is een begin, want het levert ook ideeën voor het zelf verzamelen en vertellen van verhalen in kleine kring, zoals in clubhuizen, bibliotheken, naschoolse opvang en natuurlijk gewoon thuis.

A. Pellowski & C. Beijck, *Vertellen in kleine kring*. Den Haag, Biblion uitgeverij, 1999. ISBN 90-5483-184-7. 104 blz. f39,50.

Klassieke literatuur

Fraeye historie ende al waer/ mach ik u tellen, hoort naer. Wie kent niet de beroemde eerste verzen van Karel ende Elegast? Ze staan in beeld en geluid op de cd-rom *Klassieke Nederlandse letterkunde van de Middeleeuwen tot en met de Tachtigers*. Naast Karel ende Elegast bevat de cd-rom teksten van nog 124 andere bekende en minder bekende werken. De meeste teksten zijn volledig opgenomen, van sommige een selectie. De teksten zijn voorzien van informatieve inleidingen met samenvattingen en illustraties van handschriften, oude drukken en schrijversportretten. De tijdbalk biedt een historische context en interviews met literatuurhistorici bieden een verdieping met een persoonlijk tintje. Liederen en voorgelezen fragmenten brengen het geheel tot leven.

De eenheid waaruit de cd is opgebouwd is die van de schrijver; stromingen en periodes zult u zelden tegenkomen. In de 'bibliotheek' kunt u zoeken op titel, auteur en jaartal. In de 'selectie' zijn een twintigtal teksten opgenomen die uitgebreid zijn toegelicht en van voetnoten en verklaringen zijn voorzien. U kunt ook zoeken op 'thema's' als liefdespoëzie, reisverhalen en toneel.

Bij het lezen van de teksten kan men naar wens lettertype en -grootte instellen, navigeren door teksten en inhoudsopgaven, en via koppelingen naar een gerelateerde tekst springen en weer terug. Met de kopieerfunctie kunt u tekst en afbeeldingen kopiëren, bij het afdrukken kunt u zelf de vormgeving bepalen.

De cd-rom is een handig naslagwerk voor scholieren en studenten. Voor het voortgezet onderwijs is er een lesbrieff beschikbaar.

Het spectrum, *Klassieke literatuur van de middeleeuwen tot en met de Tachtigers*. Utrecht, Het Spectrum/ab_c media, 1999. ISBN 90-5344-045-3, f99,90.

Taaladviesbank

Er zijn vele tientallen taaldviesboeken op de markt, maar er was tot nu toe geen uitgave met adviezen waarover een representatief gezelschap van Vlaamse en Nederlandse deskundigen consensus heeft bereikt. Daarom is de *Taaladviesbank* verschenen.

De *Taaladviesbank* is een elektronische uitgave. Alle opgenomen adviezen zijn goedgekeurd door het Taaladviesoverleg van de Nederlandse Taalunie. Op vragen over spelling, woordsoorten, woordgebruik, grammatica, stijl en vele andere onderwerpen vindt u een antwoord met onderbouwing en literatuuropgave.

Naast vijfhonderd veelgestelde taalvragen met antwoord bevat deze eerste cd-rom een index die het materiaal toegankelijk maakt. Met behulp van een praktische zoekhulp kunt u vanuit andere programma's de *Taaladviesbank* openen. De cd-rom bevat ook titels van naslagwerken en adressen van taaladviesdiensten en normalisatie-instituten. Op deze eerste uitgave volgen nog vier halfjaarlijkse aanvullingen met minimaal 250 taalkwesties per aanvulling. De complete *Taaladviesbank* zal 1500 taalkwesties bevatten.

Dr. J.A.M. Konen e.a., *Taaladviesbank* Den Haag, Sdu Uitgevers, 1999. ISBN 90-75566-89-1, f 59 (eerste release).

De vos Reinaert

Het verhaal over de vos Reinaert is het bekendste voorbeeld van Europese dierenepiek. De oorsprong van dit verhaal ligt in Frankrijk, waar een bundel verhalen over de vos Renart bekend is geworden als *Roman de Renart*. Dankzij dat boek is het oudfranse woord voor vos, *goupil*, volkomen verdronken door de in dat boek gebruikte eigen naam van het dier: Renart.

Van de *Roman de Renart* zijn buiten Frankrijk talloze bewerkingen verschenen. De uit de dertiende eeuw daterende Vlaamse editie geldt als de fraaiste. Er bestaat geen twijfel over dat de auteur zich door het Franse voorbeeld liet inspireren. Toch gaat het om een grotendeels oorspronkelijk werk, waarin de feodale samenleving in het toenmalige Vlaanderen op indirecte wijze gehekeld wordt.

Deze uitgave bevat de beroemde dertiende-eeuwse tekst, *Van den vos Reynaerde*, ingeleid door Adriaan van Nimwegen, alsmede een rijmbewerking in het hedendaagse Nederlands. Ook is opgenomen een door Van Nimwegen gemaakte prozavertaling van

een uitgebreidere veertiende-eeuwse versie van het verhaal, *Reinaerts historie*.

Willem (die Madoc maakte), *Over de vos Reinaert*. Utrecht, Uitgeverij Het Spectrum, 199. ISBN 90-274-6586-X, f 24,90.